

Sumari - El viatge de George Sand a Mallorca, II: Gabriel Alomar. - De la veritat. Emili Tintorer. - L' Ernest Vendrell, Jaume Brossa. - Vers el cim, F. Yria. - Dels periòdics satírics, Ernest Vendrell. - Gentilesa, R. - Là - bàs..., (acabament) V. Bouyer - Karr. - Lectures, P. B. - Poesies, Plàcit Vidal. - Albors de primavera, Frederic Rahola. - Garba.

El viatge de George Sand a Mallorca

II

uin era l' estat social de Mallorca en 1838? No es difícil imaginar-s' el.

Les primeres topades entre lliberals y servils havien resultat a Mallorca més ardoroses qu' a casi tot el restant d' Espanya,

precisament per la condició meteixa de l' illa, recó separat del perill de la guerra, y ont els nombrosos emigrats, qui aportaren un considerable augment en la vida de la població, s' havien sentit arrastrats a la lluita intel·lectual entre 'ls dos esperits qui 's disputaven el món. Els emigrats venien am l' inteligencia y el cor empenyats en la gran polèmica, y si bé s' eren considerats inútils pera el campament o pera l' emboscada, no ho eren pera el combatre febrós y exaltat del periodisme naixent. El primer fort nucli d' emigrats, el de 1808, fugia dels francesos de Napoleon. La segona invasió, la del temps de George Sand, fugia dels carlins d' en Cabrera.

Cal fer una curiosíssima consideració sobre l' origen del sentiment lliberal a Espanya. Els primers en importar aqueix esperit nou foren aquells meteixos soldats francesos del gran emperador, educats davant l' espectacle terriblement sentimental de la Revolució y propagadors inconcients de la llibertat a través el món, entre l' esclat dels canons y l' horror de la matança. Un aire de revolta, d' individualisme y redempció, flotava entre 'ls plecs de llurs banderes y s' extenia com un núvol amenaçador sobre 'ls pobles astorats. Se sentia l' expectativa anguniosa dels temps nous. Y precisament d' aquells soldats meteixos contra qui protestaven desde la tribuna de les Corts embrionaries de Càdiç y desd' els clubs exòtics, improvisats en les placetes, els constitucionals espanyols havien rebut inconcipientment el buf de la vida nova, el concepte, encara naixent y boirós, de la Patria, de la Nació, de la Sobirania com entitats semi-divines, existents en sí meteixes, apart, objectes d' adoració frenètica y fins a la mort, qualche cosa diferent, en fi, del concepte accidental y geogràfic qu' havien tingut fins aleshores. Revivia el concepte romà de la patria, y la Patria recobrava la sobirania plena que tingué en els comicis del gran poble, del *Poble-Rey*. Y en nom d' aquest meteix concepte, tan impropí de l' auster monarquisme espanyol y èco del deliri republicà francès, s' era convertit en guerra per l' independència d' Es-

panya (con si Espanya tingués aleshores veritable independència) lo que va esser, en tot cas, oposició armada a un intent de canvi en la dinastia y en el règim.

Intent de canvi en la branca dinàstica y en el règim fou també, encara qu'en sentit contrari, la guerra carlina que esclatà a la mort d'en Ferràn VII y que durava encara a l'arribada de George Sand a Mallorca. Un altre nucli nombrós d'emigrats omplia l'illa, pertorbant el monòton trascorrer de la vida local, propi dels pobles benhaurats, dels pobles «qui no tenen historia», el dolç sossec dels eterns desenganyats, escèptics pera tot quant representi activitat y empresa. Lo que la premsa castellana de Mallorca anomena ja *la proverbial apatia de nuestros isleños* no s'avenia a que li arribés qualque ventada de l'atzarós temporal qu'atravessava la monarquia. Dels dos grans elements que mantenien arrelat en el cor de les multituds l'ardor de la resistència, la fè religiosa predominava a Mallorca damunt la fè monàrquica. El carlisme estava relegat, pot dir-se, a la sola casta aristocràtica, la qual en sa degeneració marcadíssima, havia completat la transformació de l'antiga aristocràcia feudal en noblesa cortisana, aportant al sosteniment dels monarques, altre temps sos adversaris recelosos, les darreres influències qu'exercia sobre el poble. Apenes s'era iniciada la formació de la classe plutocràtica, qui consumà la decadència dels nobles, trasmetent la riquesa a una part d'aquella meteixa classe mitjana qui havia ja acaparat el poder, y produint la pseud-aristocràcia que pintava Sandeau a *Sacs et Parchemins*.

Però si l'absolutisme polític no era, en veritat, una passió popular a Mallorca, no així l'intransigència religiosa, la qual immobilitzava la manera d'esser moral e intel·lectual de tota la població, alçant un mur granític contra l'invasió dels ideals nous, qui removien el món de defora, inficionant-lo com una epidèmia. Aquest misoneisme no tenia el vigor d'aquells ideals nous, ideals col·lectius de demà; però tenia, en canvi, el vigor dels ideals d'ahir, on, pera els esperits primitius, se concentra lo qui forma

part de la propia essència, de l'ànima propia, la familia, la casa, les creències heretades y patriarcals, els déus familiars y domèstics, la vida de tots els dies... Com en la nostra illa no s'era desvetllada encara la tradició, Formosa Dormida en el bosc de les pagesies oblidades y dels arxius polsosos, res hi hagué, en l'avèrsió al constitucionalisme, qui tingués relació am la defença de les l·legislacions regionals y dels furs amenaçats per l'igualitarisme dels revolucionaris, aquesta idea de protecció a les institucions velles qui va esser el principal sosteniment de la guerra civil en el més important dels seus fogars, la Vasconia, oblidant, això sí, la profunda antinomia entre la tendència particularista y la tendència realista, hereua aquella dels privilegis y pactes populars de l'etat mitja, y representant aquesta de l'absorció progressiva de les llibertats locals y de classe p' el poder reyal. Tal era l'inconseqüència, l'equivocació llastimosa dels primers carlistes, qui quan s'oposaven a l'adveniment del nou règim, recelant el proper trastorn y la futura abolició de les lleys forals, no's feien càrrec de que 'l'propi règim despòtic que tractaven de defensar anava ja derogant-los gradualment. El furisme deuria haver estat la reivindicació d'una política mig-eval y no la d'una política absolutista com la qui caracterisa l'etat moderna; però els seguidors de Don Carles de Borbó havien oblidat a Carles I, Felip II, Felip V, y havien gravat en llur divisa, devora els dos principis sagrats y tradicionals de Deu, font de tota potestat, y del Rey, representant de Deu en la terra, el principi demagògic y lliberal de la Patria.

L'aspecte religiós va esser, doncs, el qui sostingué a Mallorca la resistència contra els temps nous, dels quals havia sonat l'hora. Si la paraula llibertat s'entenía sempre com a irreverència, com a transacció descada amb el mal, s'oposava també al concepte de l'igualtat la persistent y radical divisió en castes, entre les qu'apenes hi havia comunicació: *botifarras* ¹, *mossons* ², *senyors y menestrals*,

¹ De *botiflers*, nom am que 's designà, als començaments del segle XVIII, els seguidors del duc d'Anjou, després Fe-

complicades en el camp per una especie de sub-aristocràcia pagesa d' *amos* y conradors llisos, tot unit a una pintoresca distinció de tractaments y partícules prenominatives. En quant a la fraternitat, qui sembla avenir-se millor am la puresa del precepte cristià, la religiositat particular del país la dificultava amb una veritable guerra de races, bategant desde segles enrera en els cors, d' on s' era desbordada a voltes en horrors y atrocitats; vull parlar de l' odi als descendents dels juéus, a 'n aquests *xuetes*³, classe isolada per una forçosa selecció a l' inversa, vera curiositat antropològica consemblant a la qu' ofereixen els parias de l' India o els *cagots* de la Gasconya.

Essent la religiositat catòlica la nota distintiva de la població de Mallorca, la preponderància dels clergues no trobava encara obstacles seriosos. La disposició violenta d' en Mendizábal, adreçada principalment contra la clerguía regular, havia estat mal rebuda per la generalitat, a l' illa, y la demolició de qualque convent va suscitar planys y elegies on l' irri-tació de l' artista entrava per molt menys que la santa indignació del feel. El sacerdocí, educat en el més pur classicisme de les escoles, veia com a sospitós tot quant procedís d' aquei-

lip V, qui tingué un nombrós partit entre 'ls nobles residents a la ciutat.—Cf. amb el diminutiu despectiu *bandarra* de «bandejat.»

2 Contracció corrupta de *mossenyors*, classe intermitja, anàloga als *equites* de Roma.

3 George Sand, calificant de ridícula aquesta designació, la relacionà tal volta am la paraula francesa *chouettes*, ja qu' així escriu aquell nom. Vulgarment s'ha atribuït a la paraula una etimologia absurda. El veritable origen del mot *xuetó* es el diminutiu despectiu *juetó* de *juéu*, anàlec a *moretó*, de *morro*. El Diccionari de la Reyal Academia Espanyola admet ja en castellà la paraula *chueta*, donant-li sa vera procedencia.

A Tarascó s' conserva també el barri *Juateria* (abans *Juataria* o *Jussataria*), antic call dels juéus; el nom no pot esser més paregut al de la *Xueteria* (*Jueteria*) de Palma. També s' anomena aquell barri, a Tarascó, *la Carriera*, com a Palma s' anomena la *Xueteria es Carrer* (*V. Revue des Etudes Juives*, París, tom XXXIX, núm. 78, corresponent a octubre-desembre de 1899).

Del diminutiu *xuetó* s' ha tret, per corrupció, el positiu *xueta*.

La paraula castellana *judihuelo* correspon a *xuetó*. Cf. am els altres despectius, com *mujerzuela*.

xa França tacada de sang reyal, d' aqueixa França d' on l' estil meteix dibuixava la niviositat diabòlica dels rebels y destructors. Si bé no quedava ja cap rencor nacional contra l' Estat francès desde la Restauració y, sobre tot, desde l' intervenció dels Cent Mil, quedava, sí, una prevenció prudent contra l' esperit francès on s' endevinava el sediment de la gran torrentada revolucionaria, qui amagava la lleuor de les venidores revoltes. La religiositat mallorquina tenia molt de femeníl o afectada, com si s' apoyés en el ben pareixer, en la moda inmemorial abans qu' en la fe autèntica y profunda. Qualque cosa de l' esperit de *Tartuffe* se removia en el petit món de l' illa.

Fins y tot avui, malgrat el ja llarc procés de renovament y adaptació, romàn encara aqueixa estretor merament dogmàtica ont el precepte moral se sacrifica a la creencia, aqueixa religió aparent que té per principal manifestació un respecte exhibit y fals a les tradicions, considerades com l' ideal de lo perfet, com el límit racional del nostre esdevenir. D' aquí prové aqueix menyspreament senyorial als idealismes y a les joventuts, motejats d' inhàbils pera tota realisació, oblidant que la base llegítima de lo pràctic es l' idealisme pur y que no hi pot haver situació consistent que no 's subjecti a la lley necessaria del camvi y l' evolució. D' aquí també aqueix mercantilisme estret, arcaic, propi dels temperaments conservatius y endarrerits; tot el món se considera en la millor de les vides polítiques possibles y's concreta a endressar-la al profit personal, sense risc, explotant la mateixa situació que 'ls pensadors nous ataquen per injusta y violenta. Tals temperaments, fossilisats, inmutables, trobaven l' opinió ja formada y tot el perfeccionament de llur esperit consistia en acomodar-se a l' empenta rebuda. La lley de les majories no sols era la norma principal de llur raciocini y la demostració cabal de la veritat o de la justícia, sino que no trobava oposició sensible, per no haver-hi minories. No singularisar-se, no desentonar, no fer-se notar per tot el món, eren (y son encara!) les expressions usuals pera condemnar qualsevol moviment d' insubordinació y protesta, un

afany qualsevol de distinció y superioritat. En lloc està més en boga aquella famosa calificació de bogeria am que les multituds solen afavorir el temperament que s'atreveix a llançar-se fora de la cambra d'estudi y proclamar la seua veritat als quatre vents de la plaça pública, en aquesta meteixa Mallorca desde ont, altre temps, en Ramón Llull desplegava les ales vers la conquesta del món supra sensible y cap a l'ardorosa propaganda universal de la fe, y desde on fiblava el séu fuet d'anacoreta contra les corrupcions de les jerarquies y dels poders mundans.

Imaginis, doncs, de quina manera s'havia de rebre a Mallorca la visita de George Sand. Per si no era abastament l'auriola d'impietat y rebellió anti-social qui la circumdava, la companyia d'en Chopin havia de completar l'es càndol, infringint en forma patent y franca el precepte casi únic de la moral corrent: el precepte de la pudibondesa y de l'amor matrimonial. Un profón despreci a la fe patriarcal del país se desprenia d'aquella dona satànica, qui no 's contentava am violar la condició antiga de son sexe, dolç y reposat, sino qu'adoptava així meteix, segons fama pública, els propis vestiments varonils, com la Quintilia Cavalcanti de la seua obra *Le Secrétaire intime*, una de les mil encarnacions novelesques d'aquella subjectivitat capriciosa y sensual.

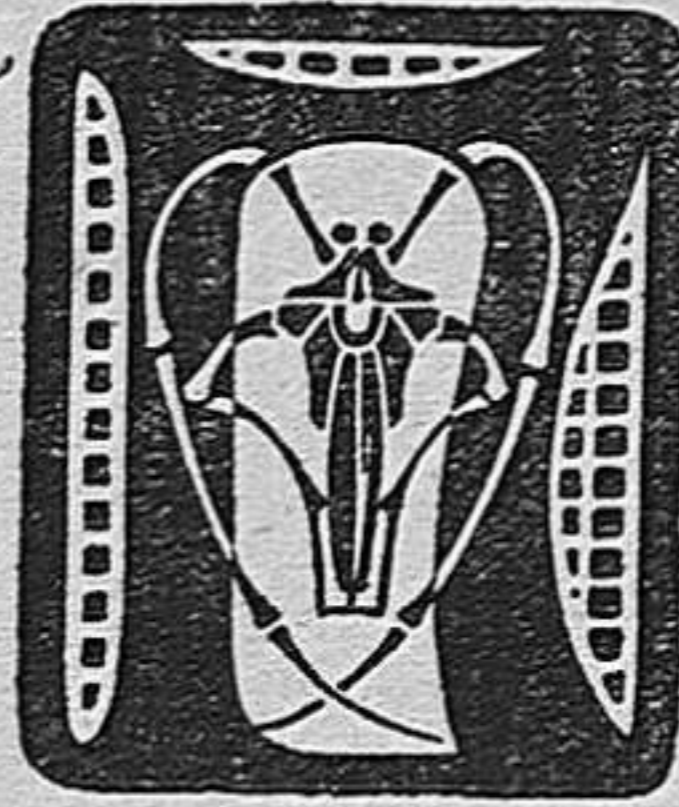
Semblava aportar un eco dels himnes revolucionaris encara no extingits, la darrera resonancia del *Çà ira* o de la *Carmagnole* flotant entre ses vestidures. Era el frenesí sentimental, la divagació llanguida y morbosa on s'abismaven les vidents de l'amor nou; era el gran broll del romanticisme, en fi, vinguent a caure sobre els escolims darrers del neo-classicisme papista.

GABRIEL ALOMAR

Pera 'l primer d'agost: ESTELS,
de Lluís Via:

Salvador Albert

De la veritat

o vull pas discutir la qüestió de si els homes d'avui son més sincers y més francs que 'ls homes d'altres temps; si la civilització, modificant usos y costums, ha influït favorablement o desfavorablement en la exteriorització franca de la nostra pensa y dels nostres sentiments. Sembla, no obstant, que 'l progrés polític y filosòfic, proclamant la inviolabilitat de la pensa y el dret a la lliure emissió de les idees, ha contribuït a que 'ls homes se manifestessin més espontaniament. Per lo menys, en determinat ordre de idees. Efectivament; no hi ha cap dubte que avui, havent-nos tret un obstacle a la nostre sinceritat, la majoria dels homes s'exteriorisen francament sempre que la llur franquesa no pot perjudicar-los. Fins n'hi ha molts qui arriben a esser francs exposant-se a patir-ne. Indubtablement, l'ànima humana s'ennobleix y 's nota cada jorn una més marcada tendencia en els homes a dir quiscún les veritats propies. Esperem que destruïts els obstacles —per lo menys teòricament— que la llei o la tirania oposaven a la nostra sinceritat y franquesa, poc a poc s'aniràn destruint altres obstacles no menys terribles: costums, preocupacions, rutines, prejudicis, y ovirem, encare que sia com a cosa llunyana, el comensament de la nova Era de veritat en que tots els homes, o la majoria, al menys, convensuts de que la llur missió es la de manifestar-se tal com son, diràn les llurs petites veritats senzilles ingenuament. Cada home serà una petita font de la que rajarán continuament petites veritats clares y crestallines; y les fonts formarán reguerons y 'ls reguerons rius, y 'ls grans rius abocaràn continuament al mar immens de la vida, totes les nostres petites veritats d'un dia pera, en ella, barrejar-se y purificar-se mutualement. Y d'aquet mar n'eixiràn veritats noves que tots estimarem, puig en elles hi trobarem

quelcòm de les petites veritats propies. Quina veritat més hermosa aquesta que serà feta de la fusió de les petites veritats de tots!

Més quants obstacles no s'oposen encare a que les poguem dir tots, totes les nostres modestes veritats! La llibertat de pensar y de sentir, proclamada ja en el terreny especulatiu y admesa, quan menys teòricament, per les lleis dels homes, sols se manifesta o s'exerceix en la pràctica d'un modo vergonyant. *Encare hi ha veritats que no poden dir-se y sentiments que deuen amagar-se.*

La por de la llei, el terror que 'ls esperits febles senten de la crítica, del *què dirán*, y l'egoisme, conceller de la hipocresia, desapareixeràn paulatinament a mida que 'ls homes vagin adquirint perfecta consciencia del valor de la propia personalitat. Y quan tots sabrèm que *un home val un altre home* y que *una veritat meua val una veritat teua*, la gran lluita pera la vera llibertat s'haurà acabat.

* * *

Més jo volia parlar d'un altre mena d'obstacles que s'oposen a la nostra sinceritat, a la nostra franquesa. Volia parlar dels obstacles que neixen de la nostra imperfecció. Nosaltres som esclaus del nostre egoisme, qu'és, aparentment, la forsa dels febles. El meu egoisme es qui m'obliga a callar y fins a dir lo contrari de lo que penso y a fingir un amor o un desinterés que no sento. Jo sé prou que no 'm mataràn, que no m'empresonaràn i parlo *amb el cor a la mà*, però jo sé:

Que si dic que aquell estatista l'eloqüencia del qual tothòm pregonà, té buida la testa y sols sab moure 'ls llabis, l'estatista s'enfadará; y el càrrec públic que jo sollicitava y que fàcilment hauria obtingut amb un *discret* silenci o amb una petita adulació, me serà denegat;

Que si a la dona qu'estimo y de qui voldria ésser estimat, li dic que no està bé que 's teneixi els cabells de ros tenint-los tan bellament negres, y que jo tinc un grà al clatell qu'és sovint causa pera mí —y 'n seria pera ella— de petites molesties, aquella dona no voldrà casar-se am mí ni voldrà estimar-me. Y no obstant, jo sé qu'ella està dotada de belles quali-

tats, com jo mateix, que 'ns haurien permès ésser felissos;

Que si al meu amic, qu'és ric y propietari, li faig saber que m'he tornat socialista exaltat y que desd'ara trevallaré sens treva pera convenge a tothòm de que «la propietat es un robu» y de que, conseqüentment, se deu tractar als rics y propietaris igualment que als lladres vulgars, el meu amic s'enfadará y a pesar d'esser un inconscient que té 'l cor d'or no dubtarà en barrar-me les portes de casa seva on jo passava hores felices;

Que si al sabi li dic tonto, tindrà més por de la meua afirmació que confiansa en el seu talent;

Que si a l'artista li dic plagiari dubtarà de la seva originalitat y no 'm perdonarà la meua;

Que si a la meua amiga li nego aquell joiell que tant li agrada, no 'm besarà avui tan follament com ahir.... ahir, quan vaig prometre regalar-li;

Que si al meu enemic li reconec sinceritat, se creurà que li demano perdó y tractarà d'humiliarme;

.....

En fi, que con més senzillesa y bona fè posi en els meus actes y en les meves paraules, menys seré cregut y més seré odiat de totes les persones am qui tinc de sostenir relacions afectives, morals o senzillament de negoci.

Y es per això que callo. Callo o dic lo contrari de lo que diria si volgués fer-me un bé a mí mateix tot fent lo als demés; car no podem fer nos un bé més gran y que 'ns deixi l'ànima més serena y confiada que el que 'ns produïxen les nostres petites afirmacions expontanies y gens receloses; cor no podem fer un bé més gran y més fecond pera 'ls demés que fels-hi veure un reflexe desinteressat de llurs idées o sentiments actuant e influint en la vida de relació. Jo, per exemple, qu'he negat avui el joiell promès ahir a la meua amiga, resto tranquil considerant que 'l meu amor no ha pas mimvat y que mercès al acte meu senzill, anc que temerari, descobriré quelcòm de trascendental que val molt més que unes petites llà-

grimes despitades. Y ella, al sentir-se incapassa de perdonar-me, al descobrir que la meva petita crudeltat li glassava 'l cor pera sempre, deuria restar-me agraida, puig haurà vist clarament que 'l seu amor per mi era més fals que aquell joiell en que hi havien tres perles y un brillant, tots quatre falsos. Y quina vida nova no n' eixiria, pera quiscun de nosaltres dos, d' aquell petit acte meu senzill y trascendental!

***

Se fa necessari que la més absoluta llibertat de pensa y de sentiment sia proclamada d' una manera efectiva. Que no solzament sien els còdics y les lleis qui estatueixin la més franca immunitat pera la lliure emissió de totes les idees, la lliure manifestació de totes les amors de la nostre ànima, sinó que la consciencia individual la proclami també com a principi dignificador de la vida. Acceptèm tots serenament les petites veritats, totes les petites veritats del pròxim. Especialment aquelles que puguin mortificar-nos, que puguin fer-nos dubtar del nostre valer y de la nostra bondat, acollim-les benevolament y am gratitut, car elles seràn una font d' aigua fresca y pura pera nostra voluntat assedegada de perfecció y de noblesa.

Y convencem-nos de que si s' ha pogut dir —encare que paradoxalment, am molta veritat— allò de que «el mellor concell es el del enemic», si això s' ha pogut dir es perquè am la nostra hipocresia y amb el nostre egoisme hem desencoratjat als amics veritables quines sinceritats y bons concells rebèm sistemàticament *am coces*.

Deixem-los parlar, als nostres amics, y esforcem-nos en descobrir el fons de bondat que s' escondeix en les llures paraules amargues.

EMILI TINTORER.

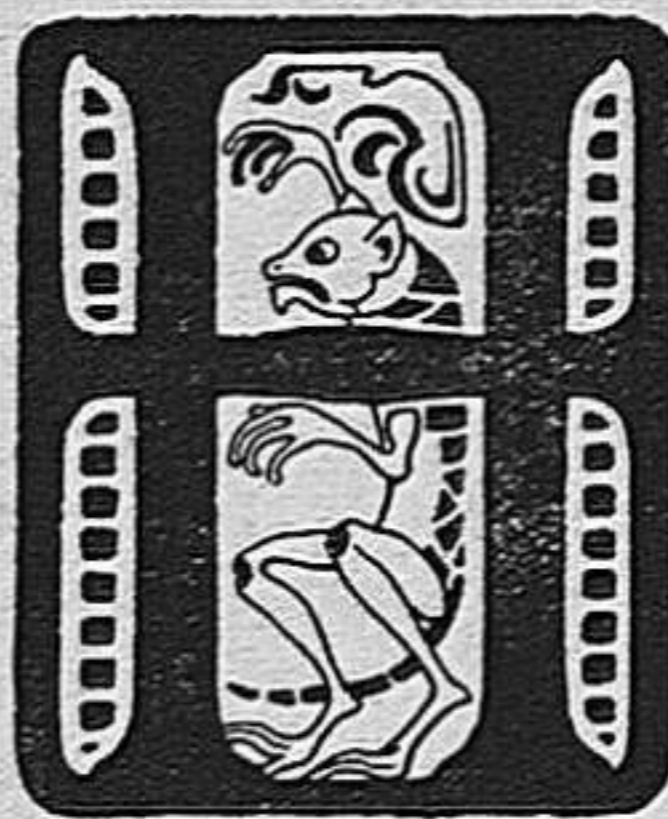
---

*Pera 'l número vinent: ZAZOUBRI-
NA de Gorky*

JOAN PÍ, (traducció)

L' Ernest Vendrell

em perdut un amic estimat, bó, de facultats notables! Quelcom inexplicable fa difícil donar forma literaria a l' expressió de lo que pera nosaltres, sos amics íntims, era i representava l' Ernest Vendrell! Un

afecte fraternal ens lligava, sentiment segellat am marca inesborrable per un parentiu de vida interior.

Es tasca impossible explicar an els que no l' han conegut la bellesa dels seus afectes, l' encís de la seva paraula, la simpatia palpitant qu' escampava el seu pensament, plè d' entusiasme.

El que s' imagini un conjunt de vibracions intenses de les que 's destaquen la claretat de judici, una crítica viventa, un caliu de poesia per dintre, una inclinació a veure les coses *sub specie æterni*, com deia Spinoza, es ferà una idea aproximada del modo d' esser de l' amic, la pèrdua del qual lamentarèm sempre.

Dever es dels que l' han conegut i han fruit de la poesia qu' hi havia en la seva amistat, no deixar passar els moments actuals sense inscriure en els anys de la Catalunya nova el valor de la personalitat del nostre malhaurat amic. En Josep Miró en *El Poble Català* y en Joan Pi en *La Publicidad* han donat dues impressionantes visions plenes d' emoció i de simpatia. El meu interès, doncs, es de contribuir a fer ressaltar la plasticitat de la figura del nostre Vendrell, febrós participador en la construcció d' una nova idealitat catalana.

Lo que 's destaca de l' historia dels últims vint anys, en fet de vida de pensament, es l' esforç pera assolir una direcció dels destins de la terra. Les lluites ideològiques a que hem assistit, ens han donat la mida de com s' ha viscut, sentit i pensat fins ara; però no s' ha pogut descobrir la potencialitat que cova l' ànima

catalana i de quin tremp seràn les seves energies morals futures. Per xò, al mateix temps que no s'oblida la tasca i la volada dels poetes, artistes, cantors de tota mena, que rossinyolejen nostàlgica o profèticament, s'imposa l'escoltar les opinions dels comentaristes que registren les palpitations de la formació d'una nova idealitat i d'una nova consciència.

En la filera d'actors i espectadors de la crisi del pensament mediterrani, en Vendrell ocupa un lloc interessantíssim, a causa de l'ampla hospitalitat del seu esperit, de la seva curiositat per tot lo qu'essent sentiment e idea, revelés vida, forsa, harmonia.

El tinc present desde quan, ja fa una dotzena d'anys, en llargs passetjos matinals fets per la montanyeta aprop de la casa ont ell ha mort, conversavem sobre els més apassionadors problemes de l'època i sentíem una irresistible atracció per lo qu'ens enviaven els païssos del Nort. Aleshores existia en el jovent capdevanter una inquietut fonda, un regirament d'idees i sentiments, de qual fermentació n'ha eixit una part del moviment actual de Catalunya en el domini ideal i en el dels fets. El persistent anhel de viure una esperitualitat diferenta, i en molts punts, oposada, respecte a lo que s'havia acceptat com l'indispensable heretatge de Catalunya i Castella, i rebre, ensemps, la martellada brutal de la realitat ambient qu'exijia un cambi de orientació, en un mot, divergència absoluta entre l'ideal viscut pels imaginatius, mal contents, negatius, somniadors de tota classe de deliris, i les condicions baix les quals es presentava el problema del devenir de la rassa, tal era la lluita cruenta a que fatalment estava condenada la generació qu'ha presidit an el cap vespre sinistre de lo qu'Espanya ha representat en el mon.

Es molt probable qu'els futurs historiadors de Catalunya endressaràn crítiques severes a les generacions de la segona meitat del sigle XIX, nosaltres inclussiu. Al parlar de filiacions intet-lectuals, els Sainte-Beuve catalans de l'avenir cercaràn les bases de les concepcions dominants en la Catalunya dels derrers cinquanta anys, i segurament trobaràn una au-

sència d'originalitat, un allunyament sistemàtic de tota idea de pendre en serio l'estudi del còm i del perquè de l'existència i de quantes materies constitueixen el patrimoni esperitual d'un poble.

La platitut de la vida social espanyola dels últims temps, l'ausència d'esperit d'afirmació de personalitat en la literatura i en l'art, el fracàs de totes les orientacions empeltades, la falta de coratge pera desdoblar-se, obrar i comentar ensemps, tot plegat ha donat una melancolia fonda an aquells qu'han tingut lo qu'en Renan calificava de gust de les idees generals. Per xò, tot lo qu'a Espanya s'ha fet en recerca de pensament produeix gran tristesa. Rès té d'estrany, doncs, que la generació a la que perteneixia en Vendrell hagi tingut de veure uns entusiasmes plens de negacions pera poder arribar a afirmar lo que sols eren confiances, desitjos, anhels. Tots hem sentit l'impressió acaparadora i tutela tirànica de les idees fetes, dels credos inconmovibles, i hem vist la falta de serenitat i la pesantor dels tribunals de sentiments colectius aixelant la personalitat i l'independencia.

A mida que alguns cervells d'*élite* feien esforços pera que 's rompés la tradició de nihilisme corrosiu legat per l'extenuació d'una rassa qu'ha passat de l'amor de l'absolut aun indeferentisme dissolvent, hem assistit an els desenganys depressius den Clarín, deixeble sensible den Carlyle, Tosltói i Bourget, hem pogut veure el testament de l'influencia germànica a Espanya en l'ascetisme laic de l'Alfredo Calderon, un exemple de la divagació mística devant l'acció en les expansions auto-biogràfiques den Soler i Miquel, un calderonisme ca-suístic en el papelloneig den Ganivet, una incompatibilitat, com es manifesta en l'obra den Maragall entre l'acció serena i la visió poética, una tristesa crepuscular en els optimismes racionalistes den Roger Columbié.

La famosa *discreción* filosòfica de l'intel·lecte espanyol, quina pobresa de temperament no tapa! Les associacions enunciades son els grans d'un rosari passat per les noves joventuts catalanes contemplant un cap-vespre emo-

cionant: el de l'hegemonia esperitual de Castella.

L'heritatge ibèric a Catalunya no està per xò, completament liquidat; el catalanisme, tal com es sentit i pensat per la generalitat, es un mètode insuficient pera que les noves generacions puguin fer foc nou i considerar aquell heritatge com l'estela d'un passat qu'ha fet son temps.

La formació intel·lectual den Vendrell té gran interès perquè ell fou un receptacle vibrant de les crisis de pensament alentornants.

Quan en Vendrell parlava de semblants problemes, ho feia am foc d'un apòstol, no de l'apòstol-clixé, amb la patina dels objectes que resten en la penombra, sino resplendent com l'home qu'ha rebut de la Naturalesa un dot sagrat, el de tenir un cor eternament jove. No us heu fixat en la bellesa mascle, divina, dels sers que tenen una joventut eterna en llur cor? Doncs en Vendrell era aixís. Posseïa l'optimisme d'aquell qu'està esperant arribar a una amnistia ideal, devant de la que desapareixen els falsos aspectes de les coses, les categories desmonetisades, la suplantació grollera de la sinceritat per la mentida. Si algunes voltes sentia algun escepticisme devant certs mohiments d'idees, accions col·lectives, no es deixava mai tacar per eix nihilisme moral de que parlava jo fa poc, estat d'ànim qu'es el bolet crescut en el femer de la decadencia espanyola. Baix aquet punt de vista, son entusiasme per la vida plàsticament revelada, per les idees hermosament fecondes, li havia fet deixar de banda credos, escoles i prestigis de figures grises i opaques de l'intel·lectualitat espanyola, resultat magnífic en un home que si bè posseïa una crítica alerta era pluralment influenciable. Per xò tenim de plorar la seva pèrdua com la d'un valor individual-social de la Catalunya moderna. La nostra terra no es tan rica en personalitats pera qu'el poble es miri amb indiferencia l'eliminació de concursos, qu'al impulsar la tant desitjada íntima transformació, puguin aportar un matis de modernitat i d'acció innovadora.

En Vendrell estava destinat a esser una

forsa orientada vers la reintegració d'una nova soberania intel·lectual que Catalunya no ha assolit encare i que li es tant o més necessaria que la seva personalitat històrica-nacional, que la seva independencia econòmica.

Catalunya no ha fet encare un exàmen de consciencia, no ha surtit del narcissisme; ella es contempla en les aigues mediterrànies. Convé, doncs, que la vanitat nacional cedeixi el pas a la crítica social. En Vendrell era un dels cervells millor documentats i més clarividents enfront de la present crisi catalana, la qual ha de portar a una posició intel·lectual nova, la d'esser implacable amb els defectes de la rassa.

Lluny de tot *chauvinisme* pueril, la fermesa de judici qu'el nostre amic posseïa, hauria sigut un esplèndid coadjuvant an el descobriment de la Catalunya nova.

Tot es interessant en els moments actuals de la nostra terra: la seva lluita pel dret es preàtica, però l'ubriagament qu'ella produeix dona sovint el narcòtic que fa desapareixe la sensibilitat apte pera fruir y contemplar altres aspectes de la vida. En Vendrell hauria sigut un dels més fermes sostenidors d'aquet humanisme, que no es fa esclau d'un apriorisme estètic, d'una manera fragmentaria de veure el mon i la societat, sino que 's basa en una lliure síntesi entre l'observació dels fets i els furs del propi esperit.

Es induptable que les noves generacions catalanes vindràn més lliures de prejudicis i etiquetes, faràn grans liquidacions d'ideals estantissos, tindràn un *outillage* més refinat i complert que nosaltres; el saxeig de la nova Europa els corprendrà més imperiosament, i es riuràn de molts dels idols adorats durant els derrers vinticin anys. No sé si oblidaràn els esforços qu'han fet les generacions recents; pot ser augmentaràn la forza iconoclasta, el comensament de la qual hem presenciât. No faràn més que realisar la finalitat, plena d'ingratitude de l'evolució humana. An els que sobrevisquin les llurs idolatries e il·lusions, els recomano aquella *serenitat pera contemplar l'injusticia* de que 'ns parla Shakespeare.

Tenim de desitjar que Catalunya disposi d'

esperits oberts, plens de simpatia social, enamorats, de pensament actiu, com ho era en Vendrell, puix quan vingui el periode de reconstrucció interna, es vegi que la rassa no ha perdut la sava creadora i que deixa fer a la naturalesa pera que ompli els vuits fets per la destrucció. Aquesta visió apocalíptica donarà una llum d' aubada an el pensament del nostre Vendrell, el record del qual no deixarà mai an els que sentiem l' encís d' ingenuitat i de veritat viscuda que hi havia en la seva ànima.

JAUME BROSSA.

Vers el cim

“Jo aimo a qui vol crear quelcòm de superior an ell...”

NIETZSCHE

‘home sent ansies de renovació vital. Els seus desitjos forcejen pera superar-se.

Sa vida, reclosa dins d' un llac d' aigües llotoses y respirant pestilentes aleanades que ofeguen infernalment son cos,

es un torment paorós que va fiblant-li la sang y occint-li les passions que son ànima cova.

El Sol, aquell deu purificador y fecondant de les mitologies, l lensa debades sa forsa sobre ‘l llac enterbolit: lluny d' aclarir y sanear les aigües, ajuda a pollarles y a esmortuir els plasmes renovelladors qu' en llurs corrents germinen.

Apar que hagi caigut demunt del llac una damnació eterna: una brega seguida de flagells y de dolors hi niua. Y el damnat que hi sojorna, com les bestioles que ‘s revolquen per terra nirviosament quan reben qualque ferida en llur cos, trova grat de capbussarse en el llot pera apaibagar l' enuig que l' enverina.

Sols quan ha caigut una tempesta devé el llac aclarit momentaniament: aleshores, el damnat surt per les voreres, esguardant amb

ulls de alucinat la terra que l' envolta. Es un moment apocalíptic, esperansador; però es un moment que passa, que passa com una visió reveladora. Y, altre volta, el damnat torna caure en les baumes llotoses del llac, rastrejant en les pestilentes fondaries.

***

L' home sent ansies de renovació vital. Els seus desitjos forcejen pera superar-se.

Una gran tempesta ha esclatat sobre ‘l llac damnat, una tempesta esfereidora, de llams engegadors qu' enllumenen l' espai entenebrit. Després de la tempesta ha vingut la Nit benefactora. Y l' home, que ha sortit a trenc de l' aigua, ha reparat el cel inundat de rutilants estels. Y un dels estels, ¡oh, bell estel!, am son brill diamantí, ha enllumenat l' ànima fosca de l' home, revelant-li inmensos espais de llum y infiltrant-li cobejances de suprema Vida.

—Segueix el meu camí—li ha assenyalat l' estel,—segueix el meu camí y deixa aquet lloc ennegrit que ‘t serveix d' estada. Súrten del llac damnat: súrtén, però avans deixa en son fons la brossa que al demunt portes. Llensa tot aqueix fato carregós que t' ha servit d' habillament fins are, car hi empassegaries a cada pas y no ‘t deixaria arribar a terme. Fora de tú tot lo podrit, lo sec, lo llepissós!...

Quan l' home s' ha trovat ben despullat de tots els vells pellingós, fit l' esguart sempre en el brillant estel, ha emprès la caminada.

La ruta era llarga y penosa, però la llum que l' estel li enviava era pera son cos un bàlsem reconfortador. A voltes sentia espaumes de fret que l' aire de la nit li portava. A voltes es regirava de dolor a la fiblada d' un escorsó vianant; però sempre la brillantor de l' estel l' esperonava donant-li alè pera seguir la ruta esperansadora.

En un recolze del camí el vianant ha trovat un' ombra negra, un espectre.—Aon vas per aquets llocs?—li ha preguntat l' espectre—Segueixo l' estel, —ha dit l' home—segueixo l' estel lluminós del matí.—Y l' espectre, al sentir això, ha esclafit una rialla mofeta.—Oh! tú, home vianant que segueixes l' estel del matí —ha tornat l' espectre— que no veus que la teva fe.

Dels periòdics satírics

Inèdit

blesa te privarà de seguir aquesta ruta? Que no esguardes la carena que tens de passar, redolada de cingleres que les feres hi niuen y d' espadats y avencs que s' engoleixen misteriosament als caminants?—Què sabs tú, espectre paorós, de la meva feblesa, —li ha replicat l' home,— què sabs tú de la llum estelar que m' enllumena? Creus que pots judicar de les forces dels altres per les teves? Jo sento en mí unes ansies de renovellament vital. La llum que l' estel m' envia m' omplena tot el còs d' un braó inmens que 'm crema l' ànima de desitjos enlairadors. Camino am fè, amb una fè desconeguda per tú, vers el cim, sense aturar-me a esguardar els espadats ni les cingleres que les feres poblen.—

L' espectre ha llensat un' altre rialla burleta. Y ha dit a l' home:—Cap el cim has parlat d' anar, il·lús vianant? Que no sabs l' extesa que té aquesta costa, que no veus l' alterosa pujada enfront teu? La teva vida es massa curta pera assolir el cim que cobejes. Y si arribes qualche jorn, serà quan la posta de la teva vida llensarà ja 'ls espurneigs de l' agonia.—

Les paraules de l' ombra espectral han sigut debades per l' home. El seu visatge d' il·luminat ha prè un aspecte apostòlic, y encarant-se am l' espectre li ha contestat: —Què hi fà que no pugui tastar l' ambrosia que allà al cim anhelat floreix! Jo no segueixo l' estel pera que 'm dongui claror sols ane mí. Jo vull sadollar-men pera poguer tramètrela après a altres generacions. El meu egoisme es bell, es noble; no és pas com el vostre. Les ansies de renovellament vital que la meva ànima sent, son els gèrmens fecondants pera crear el nou esser. Els desitjos que alenen en mon si vers una superiorisació, son el llevat que donarà forma a l' Home cobejat. Jo vull inondar-me d' aquesta claror augusta pera crear am la seva forsa quelcòm de superior a mi.....—

Y l' home, quan hagué dit el darrer mot a l' espectre, tornà a empendre la seva ruta, més vigorós qu' avans, fiat sempre en l' estel qu' il·luminava els seus passos, vers el cim que constituïa la deria de sa nova vida.

F. YRLA

' entre la producció periodística moderna —diaris, periòdics, revistes—an els periòdics satírics els ve assenyalat el servei d' una gran necessitat moral.

Els diaris van realisant, en temps de democracia política, una funció instructiva indispensable al ciutadà. Ells cullen, tracten, comenten y interpreten els fets de la vida que van succeintse incessantment, segons l' ideal de partit que sostenen. Per la llur lectura, el ciutadà aprèn en cada cas quina es l' idea, quins els procediments, quins els interessos del partit en el qual ell se sent enregimentat. Aixís es conserva la disciplina, es determinen els vots y, al últim, a través de tot, alguna partícula d' idea es realisa. Perxò 'ls diaris son condició del regiment de les democracies.

Però l' ideal que venen condemnats a defensar no pot enlairarse per demunt d' un ideal de partit. Ni l' accés dels partits socials a l' intervenció política, encare que portin un ideal més comprensiu, pot canviar en res l' esperit y importancia dels diaris.

Aixís es que la tendencia dels qui cerquen una informació exacta y neutral dels aconteixements, y la dels qui volen una interpretació més lliure que l' inspirada en un ideal de partit, han creat respectivament l' importancia dels periòdics satírics. Perquè en ells el periodista es coloca desseguit en un plan superior al nivell dels interessos, procediments y mentalitat de partit. Ell esculleix, cerca instintivament lo qu' interessa segons la bellesa, la bona actitut; cuida de les coses amb armonia y es preocupa de tot am desinterés d' art. Joga y es mou, doncs, en una esfera la capacitat de la qual, per ideals de generalitat humana, es evident.

Perxò 'ls periòdics satírics vers els quals van les predileccions d' un públic escullit, es transformen segons una nova forma d' inspiració artística y moral. Y consisteix en aixecar els fets de la vida, que van succeint-se, al plan superior de les costums y, com manifestacions d' aquestes, inscrivir-los en el rang en que dintre de les seves expressions diverses figuren. Per exemple: si l' aconteixement, el fet, es la mort del Papa, es presentat dintre de la significació general del càrrec de Pontífex, y de l' absurditat d' un càrrec aixís, sigui en moral, sigui en política, ne surten totes les modalitats de la sàtira.

Allavors, pel periòdic ja no es el fet isolat lo que veiem, ni la conveniència circumstantial del partit, sino una significació general, humana. D' aquet modo—com ho fan *L'assiette au beurre*, *Le canard Sauvage*.—les professions, els títols, les castes, les jerarquies, els honors, diferents modalitats de les costums, son expressades pel periòdic satíric descobrint una idealitat moral superior, noble y lliure.

D' aquet modo els periòdics satírics extenen l' evolució moral de la Literatura present. Després qu' en els llibres, ensaigs y revistes, després qu' en el teatre s' ha fet llum tota una revolució de l' ànima humana per establir noves relacions d' home a home, tant en amor, en sentiments, com en honor, en creencies y sociabilitat y s' ha erigit, per lo tant, un gran ideal en les consciències, per forsa la realitat havia de presentar, davant dels artistes de lo satíric, tot el ridícul d' una caducitat, d' una inarmonia entre les apariències y la ruina interior.

En cada país, en cada localitat, aquella expressió moral naturalment es concreta de diferent manera. Perquè no es pas en els fets mundials on se revela més evidentment la realitat general en que vivim. Les abstraccions y organització de la societat essent les mateixes quasi per tot, cada colectivitat les modela diversament. Perxò si, per una part, l' elevació del fet a llur rang general dintre de les costums fa que 'ls periòdics satírics responguin a una necessitat moral arreu sentida, per

altre part, al inspirar-se, sigui per la llengua y les seves especials inflexions, sigui per l' idiosincracia de les localitats en l' esperit d' una rassa, fa més popular y més profunda la reforma ideal.

An aquells periòdics satírics qu' un temps van respondre a ideals polítics de generalitat lliberal, llur tradició els porta a transformarse lògicament segons aquestes noves tendències reformadores. Deixant apart, responent a l' exigència mental present, tot quant limiti o classifiqui l' idealitat que serveixen; entrant d' un modo conscient en l' estudi y expressió renovelladora de l' ànima humana y de les costums, poden contribuir poderosament, am llur art, a noves emocions de noblesa y de llibertat moral.

Totes les figures ridícules d' absolutista y de clero subsisteixen encare; l' ideal de Llibertat y de democràcia es una inspiració. Però ademés y com a resultat d' aquelles lluites, que son lluites d' avui encare, s' hi afegixen les qu' hem apuntades. Al costat del clero, de la beata y de l' absolutista s' hi colliquen amb expressions complementaries de transformació, la de l' acadèmic, la del professional, la del burgès, la del jutje.... conservadors tots de la realitat present, mentres es va condensant l' esperit ideal de lo que serà.

Hi ha una gran multitud anhelanta d' aquesta bonanova moral. Es regira dintre de les convencions de lo present y amb odis y revoltes epilèptiques expressa els seus pressentiments y la seva voluntat de lo que vindrà de just y de joios pera tots els homes en els temps. Els seus gestes y els seus fets d' odi, a determinacions d' intel·ligència y de desinterés poden anar-se transformant. Y tant com una educació y una cultura directa de l' Idea, pot lograr-ho una expressió satírica de la realitat. L' odi es transforma en rialla intel·ligent, la brutalitat en subtil comprensió de les coses y mentrestant *el ridícol mata*.

Veus aquí com els periòdics satírics poden cumplir per moltes raons una gran necessitat moral.

ERNEST VENDRELL.

Gentilesa

A un' altre endolada.

questa tarde, en el crepuscle d' or y de silenci, el caminant inquiet vos ha trovat fora de la vella urb. Vostre rostre, d' una tant suau morenor, exprimí la plascèvo-la joia d' estar a plena natura. Ei brill de vostres ulls negríssims tenia per les coses una dolcesa infinita:—quan esgarden, sembla qu' escampeu a l' entorn benevolences, simpàtica endolada!

Portaveu flors, y entr' elles ressaltava més la puresa de les vostres mans delicades:—mans pera apomellar clavells esbojerrats, lliris castíssims, roses sentimentals, crisantemos agonitzans:—mans pera aconortar, posades cim del cor; mans pera calmar l' angoixa del Poeta, sobre son front posades:—mans ideals qu' han apomellat els més bells ensomnis de ma vida, fent-men ofrena en mes nits de solitud y d' anyoransa!....

Heu passat amb un bon somriure, embau-mant tota, y els batecs insòlits d' un cor làs han ensenyat al Poeta que la vida té un *sentit*: que la vida pot ser amada quan hi han, a l' entorn de les nostres angoixes, flors y mans blanques y un' ànima vigilanta qu' esguarda bondadosament en uns ulls negres y profons.

***

De totes les adorades imaginaries, vos sou la que més serenitat ha tramès al Poeta; car sou senzilla, seriosa y austera; car vos plauen els bells versos; car heu sentit en el fons del vostre esser les serenors de Beethoven y la melangia inconsolable de Chopin.

Certament, endolada de les flors, vos sou la dona intel·ligenta y creadora que 'l Poeta ha trovat en son peregrinatge per la terra. El Dolor vos ha donat la saviesa que perdona. La Fè vos ha fet invencible. Per ella no passeu freda-

ment entre les maravelles de la Vida; per ella contempleu amb ulls rublerts d' un ardor místic l' atzur en eternal gestació de mons inconeguts.

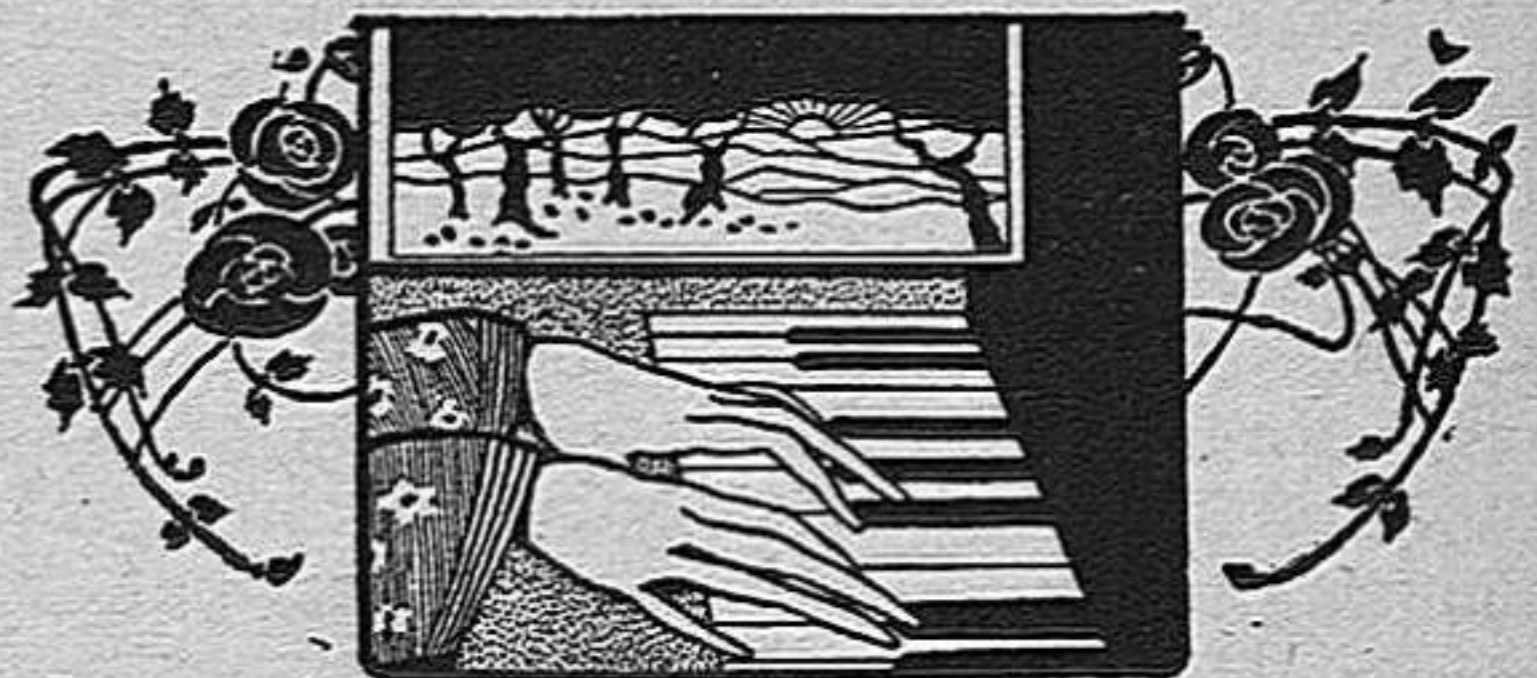
En aquestes nits estivals, en que 's sent el batre d' ales de l' Ensomni y l' amor canta en nostre cor la cansó creadora, si alguna ombra volguda he invocat pera obrir en mon ànima escèptica la flor d' un anhel inconmensurable, heu sigut vos, Madona de les mans blanques y dels ulls guspirejants de bonesa.

En vostres mans floreixen els lliris y les roses y sota la endolada túnica els vostres pits augusts freturen besades fecondantes que fassin florir la immortalitat en les entranyes vostres...

Si el Destí ens unís, santa endolada, jo vos llegiria a Petrarca, jo vos llegiria a Verlaine y omplenaria de petons les vostres mans, quan, posades demunt del clavicordi com dues ales, interpretessin els dolors dels que han amat y han sofert inmensament...

Qualsevol que siga el que vos posseeixi, jo vull, Madona, esser present a vostres noces, pera cantarles en rutilanta y harmoniosa prosa, y vull celebrar cad' any en religiosos paragrafs la vostre maternitat, cara endolada, amiga de les belles flors y dels bells versos, qui passeu amb un somris de benevolensa al meu costat, atansantvos serena a l' Enigma.

R.

Là-bas.....

(Acabament)

III

Dans cette planète là, il y avait aussi des savants. (Vous voyez bien que je n'avait point tort de vous dissuader d'entreprendre le voyage.) Il y avait donc des savants dont plusieurs étaient spécialement occupés à regarder à travers de longues lunettes les astres lointains. Depuis quelques temps ils s'occupaient surtout d'un astre qu'ils appelaient «Terre» et qui était tout bêtement votre terre et la mienne, la terre en un mot.

Hors, un jour, un des savants des plus dignes de foi de cette planète (il n'avait dans son existence de savant que onze mille cinq cents cinquante et une erreurs) un de ces savants réunit les riches dans une conférence secrète; et il leur révéla que là-bas, là-bas, dans cet astre lointain nommé «Terre» et qui est situé de l'autre côté de la Voie-Lactée, en plus de quelques particularités piquantes comme la couleur verte des arbres et la loyauté des hommes politiques, il existait un fait capital, digne de fixer l'attention de messieurs les riches, de l'élite de toute honorable planète, un fait qui, si on parvenait à en connaître les causes, mettrait fin à l'horrible situation mortelle de l'Elite et ferait regner sur la planète l'Ere de la Justice (il prononçait Elite avec un grand E, et Justice avec un grand J.)

Et s'exaltant, le vénérable savant brandit les feuillets de son memoire en hurlant: «mort aux tyrans!» comme un orateur de syndicat ouvrier terrestre qui demande «la peau des patrons».

—«Ce fait, messieurs et vous belles dames, ce fait (et sa voix maintenant se mouillait d'émotion) ce fait, le voici: Sur la terre, cet Eden, tous les citoyens—riches et pauvres—son égaux devant la mort! Vous entendez, messieurs? les pauvres meurent comme les riches, et après leur vie de continuel travaux et de privations continuelles, ils pourriront comme nous. Voilà

la justice, messieurs! la grande, la sainte Justice!»

Alors, dans l'assemblée il courut un long frisson comme en mettant dans les blés les bourrasques de Juin, et une clameur monta, immense, surhumaine, un cri infini de délivrance: «Ils meurent eux aussi! Ils meurent eux aussi, eux aussi!»

Et la clameur montait, montait, roulant en tonnerre d'une paroi à l'autre de la salle. Elle allait, grandissant toujours, et les paroles se confondaient, devenaient inintelligibles, perdues dans le fracas du hurlement sauvage. Seuls les deux derniers mots «Eux aussi» se détachaient toujours nettement, avec un accent de férocité...

IV

On ne sut jamais comment avait transpiré chez la race pauvre le grand secret terrestre communiqué en séance secrète, et la détermination d'en aller apprendre les causes que prit sur le champ un jeune riche audacieux et spécialement tourmenté par l'idée de mourir. On soupçonna le domestique chargé de passer les sirops pendant l'assemblée; on alla même jusqu'à l'accuser d'avoir écouté à la porte.

Je manque de détails sur ce sujet; mais je puis vous assurer que dès le lendemain, un grand meeting de pauvres eut lieu organisé par les jeunes de la race qui n'étaient sur la planète que depuis quelques siècles.

L'un d'entre eux communiqua à l'assemblée ce qui avait été dit et résolu la veille dans la réunion de riches.

Alors, parmi les pauvres innombrés, un frisson courut comme en mettent dans les blés les bourrasques de Juin; et une clameur monta, immense, surhumaine, un cri infini de révolte: —«Alors, tout pour eux! c'est injuste!» Et le hurlement, se prolongeait férocement sur le dernier mot, s'agrandissait en tonnerre, roulait d'une paroi à l'autre de la salle, fusait par les ouvertures.

Mais soudain, un des «jeunes» se tourna vers le groupe silencieux et morne des «vieux» (on nommait vieux ceux qui étaient sur la planète

depuis plus de cinq cents ans) et avec une emphase réprobatrice, il leur dit:

—“Comment, citoyens, ne vous unissez-vous point à cette noble manifestation qui a pour but de sauvegarder notre dignité, de défendre le bonheur de notre race contre les menées des tyrans! Criez avec nous «mort aux riches, à eux seuls!» si vous ne voulez pas que nous vous traitions en faux-frères et que nous vous rejetions de notre sein!”

Alors les vieux—il y en avait qui avaient déjà vécu des milliers et des milliers d'années—les vieux, avec une gravité triste crièrent à leur tour: «Mort aux tyrans! Mort aux riches! A eux seuls!» Mais leurs cris, au lieu de s'élever en une gerbe enthousiaste, s'égrenaient à la queue—leu—leu, grêles après la clameur immense, et pendant près d'un quart d'heure, il arriva encore des «Mort aux tyrans!» en retard.

Puis, de nouveau les hurlements des jeunes reprirent jusqu'au moment où tous se mirent à boire—pour défendre le bonheur et la dignité de leur race contre les menées des riches—Vers l'aube, avant de se séparer, entre deux hoquets il fut décidé que de «braves citoyens» se relayeraient pour veiller sur les tyrans et pour empêcher le départ du jeune riche qui voulait aller sur la terre chercher la recette de «la mort pour tous»—puis, ayant ainsi assuré l'éternité de leur vie de misère, ils retournèrent chacun à leurs dures besognes.

Malgré la vigilance des «braves citoyens», il réussit à partir, le jeune riche.

Depuis des mois et des mois il attendait le moment propice et il s'était longuement renseigné sur les moyens de transport auprès du Santos-Dumont de l'endroit. Il avait à l'avance fait ses adieux à sa famille et donné des boucles de ses cheveux à qui de droit.

Il fila par une nuit sans lune tandis que les citoyens chargés de le surveiller dormaient du doux sommeil de l'alcool.

Quand la race pauvre apprit son départ pour la terre, elle en eut pour huit jours à rager et à se lamenter dans les rues et dans les cabarets; les jeunes surtout menèrent grand tapage. Puis, peu à peu, ils se calmèrent en pensant aux dan-

gers du voyage, et combien il était peu probable que le «tyran» revint jamais.

Cependant, par vengeance anticipée et parce que cela les amusait, ils tuèrent quelques riches qu'ils choisirent parmi les parents ou les amis du voyageur.

Mais les familles de ces victimes se consolèrent aisément de leur mort en songeant que bientôt, au retour du hardi jeune homme, les autres aussi mourraient tous à leur tour et qu'à leur tour ils pourriraient dans l'horreur des tombes.

Les années passaient sans que le voyageur revint. Les premiers temps, les riches lui élevaient des tas et des tas de statues sur des tas de places, et ils les inauguraient toutes solennellement par des fêtes éloquentes et gastronomiques. Et chaque fois que mourait l'un d'eux, ils l'enterraient joyeusement, comme si ça n'était plus mourir que de mourir *tous*.

Mais peu à peu, à mesure que le temps filait sans ramener le sauveur, après ce grand souffle d'espoir qui les avait soulevés, ils redevenaient plus angoissés, plus humiliés, plus de pauvres riches qu'auparavant. Et chaque jour diminuait leur foi en ce retour libérateur.

Et les pauvres qui, au début, s'épouvantaient de toutes ces statues, de tous ces hommages rendus au «Tyran» comme si cela eut été autant de gages de triomphal retour, les pauvres avaient repris maintenant leur dédain ironique pour toutes ces choses:

—“Faut bien qu'y s'amuse, les riches, ils n'ont que ça à faire.”

V

Enfin, il revint. Un jour, en plein midi, il aborda. Mais comme pendant le voyage il avait laissé pousser sa barbe, on ne le reconnut pas tout d'abord, et ses proches l'appelèrent «monsieur».

Mais lui, dans un délire d'orgueil, oubliant toute prudence, monta sur un banc au milieu de la grande place, et il se mit à crier d'une voix qui sonnait en trompette victorieuse:

—“C'est moi, moi, le voyageur! Je l'ai la recette, le moyen, je l'ai! Je le rapporte! Ils

mourront aussi les pauvres! Ils mourront tous, tous, tous!» Alors de tous les quartiers élégants monta un clameur infinie, un cri surhumain de délivrances. Et des riches jaillirent de leurs belles demeures en brandissant des fleurs et en criant dans une allégresse qui allait toujours croissante: «Sauvés! Sauvés! Nous sommes sauvés! Ils mourront eux aussi! Ils mourront tous!»

Mais un jeune pauvre qui passait, en tirant d'un effort de bœuf, une brouette trop chargée, entendit les cris et comprit. Et avec un mugissement de rage et d'épouvante il rallia autour de lui d'autres jeunes pauvres qui faisaient aussi des métiers de bêtes de somme.

La nouvelle terrible se propagea de rues en rues, de champs en champs, de forêts en forêts; et tandis que les riches s'enfuyaient, éperdus, une nuée de jeunes pauvres se rua en hurlant sur le voyageur, passa comme la grande mer; et derrière elle il ne resta que quelques lambeaux de chair et quelques rougeurs de sang.

Soudain, des quartiers pauvres, une immense clameur monta, une clameur infinie de délivrance et des vieux pauvres arrivaient, arrivaient par centaines, par milliers, par milliards, et avec une joie démente ils brandissaient des branches arrachées aux arbres en criant:

—«Où est-il, notre libérateur, celui qui nous sauvera de la vie? Enfin, enfin! il est venu! Depuis tant de siècles et de siècles que nous traîtons le malheur de vivre sans espoir de finir—O sauveur! libérateur, sois béni!»

Et la horde de jeunes pauvres qui étant depuis peu sur la planète pouvaient encore aimer la vie, répondit sans comprendre encore, mais dominée par une étrange terreur:

—«Nous l'avons tué, le tyran! il est mort! nous sommes sauvés!»

Alors de la foule des vieux qui s'étendait comme une mer de tempête, s'éleva un immense sanglot, un râle infini de désespoir:

—«C'est fini! fini! Il est mort, le sauveur, le libérateur! Nous sommes perdus, perdus! c'est fini! Nous vivrons toujours, toujours, toujours!.....»

v. BOUYER-KARR.

Lectures

Cayres Vius de Víctor Catalá — Biblioteca «Joventut.»

ns que tot declaro que tinc sospites de que usurpo injustament l'augusta missió de crític. Això es pera dir y advertir que mos conceptes sobre 'l llibre de Víctor Catalá son no més fruit del meu sentir personal; de la meva manera particular de veure y jutjar la bellesa, y, en cap manera, d'un madur, serè y justicier anàlisis de la obra. Madur, sever, justicier... Poca cosa! Qui's cregui ser-ho que llensi la primera pedra. A mi m'interessa tant com això l'opinió d'un home sincer. Suposo que com jo n'hi hauràn d'altres. Aixís es que comenso.

Après de *Solitud*, *Cayres Vius* no ens ha pas dit res de nou. Jo servo en mos dintres l'impressió fonda de l'enorme construcció literaria, am sa opulència de detalls, am sa amplaria d'oritzons, am ses figures vigorosament construïdes, símbol de quelcòm que integra l'ànima rural. Recordo l'herdica silueta del pastor, plè de la bonesa quieta y assossegada de les montanyes, rublert de serenor d'infinít y amb una magestat de tradició; recordo la Mila, am son ànima atormentada, anyorívola, enquibida potser un xic impremeditadament en un cos de dona vulgar, dintre una carnadura de pajesa, obstacle insuperable, que sol interposar-se a tota percepció refinada—recordo la maldad de l'Anima, aqueixa maldad rural, pòsit d'incultura que viu amagat en el patriarcal repòs dels poblets y viletes, y recordo altres coses y altres tipus y ho recordo tant intensament que aqueix recort se m'interposa entre les pàgines de *Cayres Vius* fent que'ls quadrets que conté el llibre s'enxiqueixin y esdevinguin pobres, sense transcendència literaria ni filosòfica.

Realment la majoria no son més que transcripcions de fets particularíssims, de successos reals que res tenen que veure amb aquella ànima rural tan incompresa y poc definida de que 'ns parla en Victor Catalá en el seu *pòrtic*. Molts d'ells ens han semblat aqueixos relats esgarrifosos, aqueixes excepcionals disorts que 's comenten en les reunions familiars y sugereixen entre 'ls oients—al menys per un instant—el convenciment de que la vida es una miseria. Clar que en Victor Catalá no 'ls narra pas amb un estil de dispesera conmosa; els narra sabiament, am son estil sense màcula, amb aquell coneixement del lèxic tan propi y tan envejable; y fa més: serva sa serenitat d'erudita, no tartamudeja d'entendiment; resta freda, un xic irònica, si convé, un xic crudel, si ho creu necessari, y això fa que'l lector resti admirat més que conmogut y al mitj dels passatjes més intensament tràgics, al mitj de les escenes més emocionantes y més terribles sempre hi sura el mèrit del prosista, sempre s'hi veu la mà del artífice que posa gran cura en son treball. Més que res, *Cayres vius* es una nova ostentació de psicòlec y d'estilista que fa Victor Catalá. Les pàgines d'aquet llibre poden llegir-se en veu alta; no hi ha por de que la gola del lector se nuí ni de que la veu se trenqui.

Com en molts dels llibres de la mena de *Cayres vius*, com en molts reculls de prosa, hi ha quelcòm posat no més que per omplonar; coses febles, gens definitives, que han sigut pur entreteniment dels prosistes y que après serveixen de rebles pera atapair els buits del mur literari.

De les coses més consistents que hi ha en el llibre, per nosaltres, son sens dubte *El calvari d'en Mitus* y *L'amoreta d'en Piu*. El primer es un terrible procés anímic, una furienta recerca de matisos y tonalitats psicològiques, on l'autor sembla sentir la voluptat de la creació dolorosa y ont arriba fins a un refinament neuràstenic en la narració dels sofriments del protagonista. Es indubtablement lo més punyent del llibre, lo de més relleu, lo que contorva com la vera contemplació de la realitat, mal-

grat que a voltes al llegidor li quedi el dubte de si aquell cumul de pensaments martiritzadors, de si aquelles llargues cavilacions d'en Mitus, puguin cabre en el seny incult d'un home vulgar com es ell.

En aqueixos inventaris de sentiments; en aqueixos relats minuciosos dels processos interns, hi ha sempre'l perill d'excedirse; de crear un' ànima que no estigui enmotllada en el cos del personatge, que sigui massa gran o massa xica, massa noble o massa vil en relació a la seva envoltura corporal.

Cap autor, per intuició que posseeixi, per versat en coses de la vida que estigui, podrà arribar al fons d'aqueixa cosa ignota, misteriosa y insondable que alena dintre'l complicat organisme humà.

Perxò 'ns sorprèn sovint el fenòmen de que 'ls personatjes principals d'una novela restin sense relleu a pesar de ser els més *documentats* de l'obra, mentres que altres de secundaris qui passen fent un sol gest o una insignificant ganyota, resten perfectament gravats en l'intel·ligència del llegidor, amb un trasat inesborrable.

Y es que de les tempestes internes, dels cataclismes interns no 'n sabríem res si no vinguessin traduïts per una expressió particular de les faccions, per una actitud determinada, per una transformació qualsevol de la superfície, única cosa oviradora que 'ns fa coneixre totes les nombroses passions que poden fer presa en l'esperit humà.

En la vida, es el gest, la posa, l'actitut, la mirada, la ganyota, la contorsió, el moviment de nostres consemblants lo que 'ns fa avorri-los o compadir-los, lo que 'ns fa endevinar els múltiples estats d'ànima que 'ls torturen o que 'ls alegren, que 'ls fan viure o 'ls maten.

Aixís cotidianament poden passar per nostre costat moltes Miles com la de *Solitud*, molts Mitus com el de *Cayres vius*, però nosaltres no ho sabrèem pas que hi passin. Poden existir amdós personatjes, més nosaltres no'n tindrem pas esment; els manca *semblansa corpòrea*; hem vist llur ànima, ignorèem am quina plàstica es manifesten. La Victor Catalá ens els ha

descriu minuciosament en llur part moral, però s'ha oblidat dir-nos com calia reconèixer-los si 'ls trovavem.

El *chechià* de Tartarín, la *bacina* de don Quixot formen també part de la seva ànima.

Y la gent esclama: allí va un Tartarín! allà passa un Quixot! perquè veu casquets turcs y bacines de barber.

Víctor Català, qui fa dibuixets discrets y pinta—segons ens han assegurat—es ben poc aficionat a res extern que caracterisi als seus personatges.

En cambi, dec fer constar que en *L' Amoreta d' en Piu* la descripció de donya Pelegrina es una excepció de lo que acabo de dir, y que en aquet conte deliciós y plè d' intenció, de picardia, tots els personatges, tant la Pauleta com en Piu, son d' una realitat esquisida, tenen una plasticitat ben determinada y un els veu, els sent y quasi els flaira: tant ben caracterisats son y tan bé encarnen cada un d' ells una varietat de la rassa humana. Aquestos sí que 's troben pels carrers y a cada pas.

Apart d' això jo no sé com expressar mon agrament a Víctor Català, car en mitg de tantes angoixes, de tants suors malaltissos, de tantes espaventables negrures, *L'amoreta d' en Piu* ens ha fet somriure sense esforços: la claror ha entrat en nostre esperit.

El barret, la capa madrilenya d' en Piu y la cadena de rellotje, el rubor de donya Pelegrina y l' espelmament de la minsa Pauleta servaran per molt temps a dintre nostre una claretat de cosa sana.

Què més cal dir-ne de *Cayres vius*?

Pot dir-se'n molt encara: en cada article, sigui dels *Drames Rurals* sigui d' *Altres Coses*, s'hi veu la forsa, la potencia d' un escriptor experimentat que res pot aturar-lo en la seva dèria *coleccionadora* de *cassos trágics*. A voltes intenta l' autor distreures, poetisar, però 's veu que son interès no 's desperta ni la seva inspiració no vibra no més que en les coses excepcionalment doloroses de la vida. Y lo excepcional no es mai humanament bell. Lo excepcional no pot caracterisar a cap poble ni cap època; es veu per tot y no es d' enlloc. Gorky

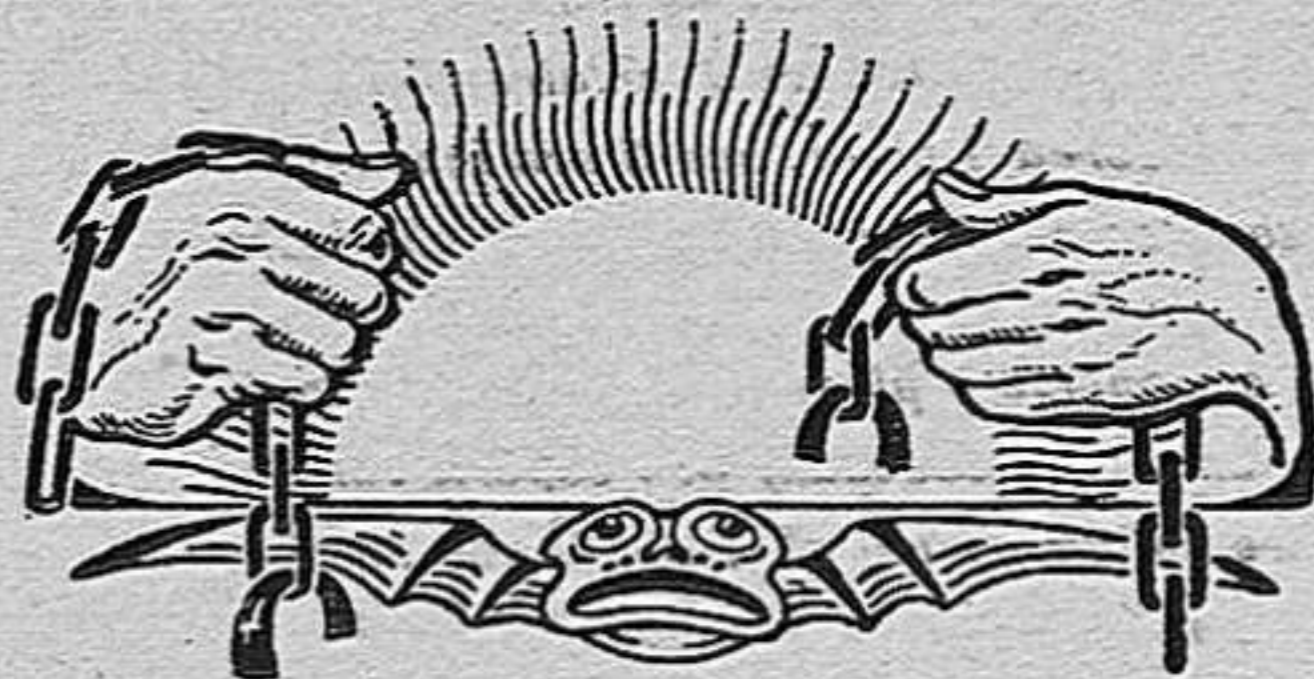
ha descrit *russos malalts* y ha lograt interessar a tot lo mon; Víctor Català descriuent *malalts de l' Empordà* es probable que interessí a pocs.

Lo excepcional es propi del cel y de l' infern. En la terra hi ha una pila de dolors comuns, de vicis comuns, de joies que son de tots, y que en cada poble tenen llur modalitat precisa ben caracterisada, y son aqueixos dolors, aqueixos vicis, aqueixes tristesses vulgars, lo que parla al sentiment, lo que 'ns diu que de pol a pol hi ha quelcòm que 'ns agermana, un lligam de tristesses y d' alegríes que 'ns ajunta y ens fa compadir-nos o burlar-nos els uns dels altres dintre l' excelsa armonía de la natura.

D' ensà que Víctor Català tingué un èxit sorollós am sos «*Drames Rurals*», jo he posat atenció a les converses del meu veinat y n' he trobats molts d' assumptes pera fer «*drames rurals*» y no 'ls he escrit perquè 'm mancava lo que ha fet triomfar a l' autor de *Cayres vius*: aquell assombrós domini de la llengua, aquell estil fort d' una energia trágica y aquella despreocupació y coneixement de la textura del nostre lèxic pera *victorcatalanisar* forses paraules.

En el «pòrtic» de *Cayres vius* m' ha semblat veure-hi una defensa del *ruralisme* feta en contestació an algun anti-ruralista. Com jo no n' estat mai y com en materies d' art soc eclèctic, no m' ha pas dit res de nou. Jo trobo que encare es poc rural Víctor Català. Veritat es que 'ls rurals de Barcelona ho fan pitjor.

P. B.

La meua cansó

*Jo no he sigut com tants qui 's distingeixen
en el gran món, cridant inutilment
per alcansar la gloria d' un moment.
Jo soc un esperit dels qui gaudeixen
y penen en silenci eternament.*

*Tinc un gran cor que es digne d' un poeta
—si aquet sant nom avuy no 'm goso a dir—
un cor que va dictant-me am veu secreta,
sentint la fè sagrada del profeta,
l' obra d' amor que mai podrà esplendir.*

*Tant sols llunyans ressons d' eixa cantada
haurà sentit aquell qui m' ha tractat,
donant-me nou afany am sa amistat.
Tot morirà a la fl de ma jornada
com si jamai hagués sigut creat.*

*Jo no era per eix llot. Qui 'm donà vida
va mostrà, obrant, la altesa y magnitud,
més al volar caigut com au ferida.
Oh Pare: salva al fill que mai t' oblida,
passant sobre la terra, inconegut!*

Comens d' historia

*Era avansada nit. En el cafè concert
restà 'l jove inquiet en la sala deserta.
Sentia 'l seu cor las pel gran dolor sufert
y esguardava al voltant am la mirada incerta.*

*No devía tornar mai més a ser l' esclau
dels pares enemics del bé que ell somniava.
Podía estendre 'l vol, com l' aucell pel cel blau,
per l' inmens camp que al món la vida li mostrava.*

*Més, al veures ja sol, se trobà decaigut,
privant-li el mal recort d' enlairar l' esperança.
Llavors cercà 'l plaer, que li era inconegut,
creient-se recobrar, trobant-hi l' oblidança.*

*Y al coneixe 'l plaer ja ni cregué en la fl,
que un altre desengany son esperit vencía.
Pobre soldat poruc! al vindre 'l nou matí,
vers on, sense la fè, son pas dirigirla?*

*Aparegué de cop una dona, una bella,
mostrant en el seu rostre l' enuig mal disfressat.
Quan ell se va adonar de la presència d' ella,
ja la tenia a l' hora seguda al seu costat.*

*Va enlassarlo amb un bras, lleugera y desinvolta,
y—Què tens, amic meu?—dolsament li pregà.
El jove aventurer, per la primera volta,
sentí, com un infant, gran desig de plorà.*

Un petit héroe

I

*Va naixe una nit d' hivern,
sota un portal.—Y nevava...—
Cansat del amor matern,
prompte nou goig desitjava.*

*Corrent per ací y allà,
feia sa via ben lliure.
La dona, el joc y 'l robà
era son medi de viure.*

II

*—M' estimaràs sempre a mí?
va dir-li una rossa un dia—
Ell feu promesa que sí.
Sempre, abrassant, prometia.*

*Mes quan havia robat
o feia jogada bona,
sense pensá en el passat,
ja coneixia altra dona.*

III

*Va estar dos anys presoner,
més no desdí en l' esclavatje;
n' hi va estar deu, y al darrer
ja li mancava 'l coratje.*

*Al fl, malalt y aborrit
dels qui ell sa ajuda implorava,
trobà la mort una nit,
sota un portal.—Y nevava...—*

Albors de primavera

Les mimbes del Janer

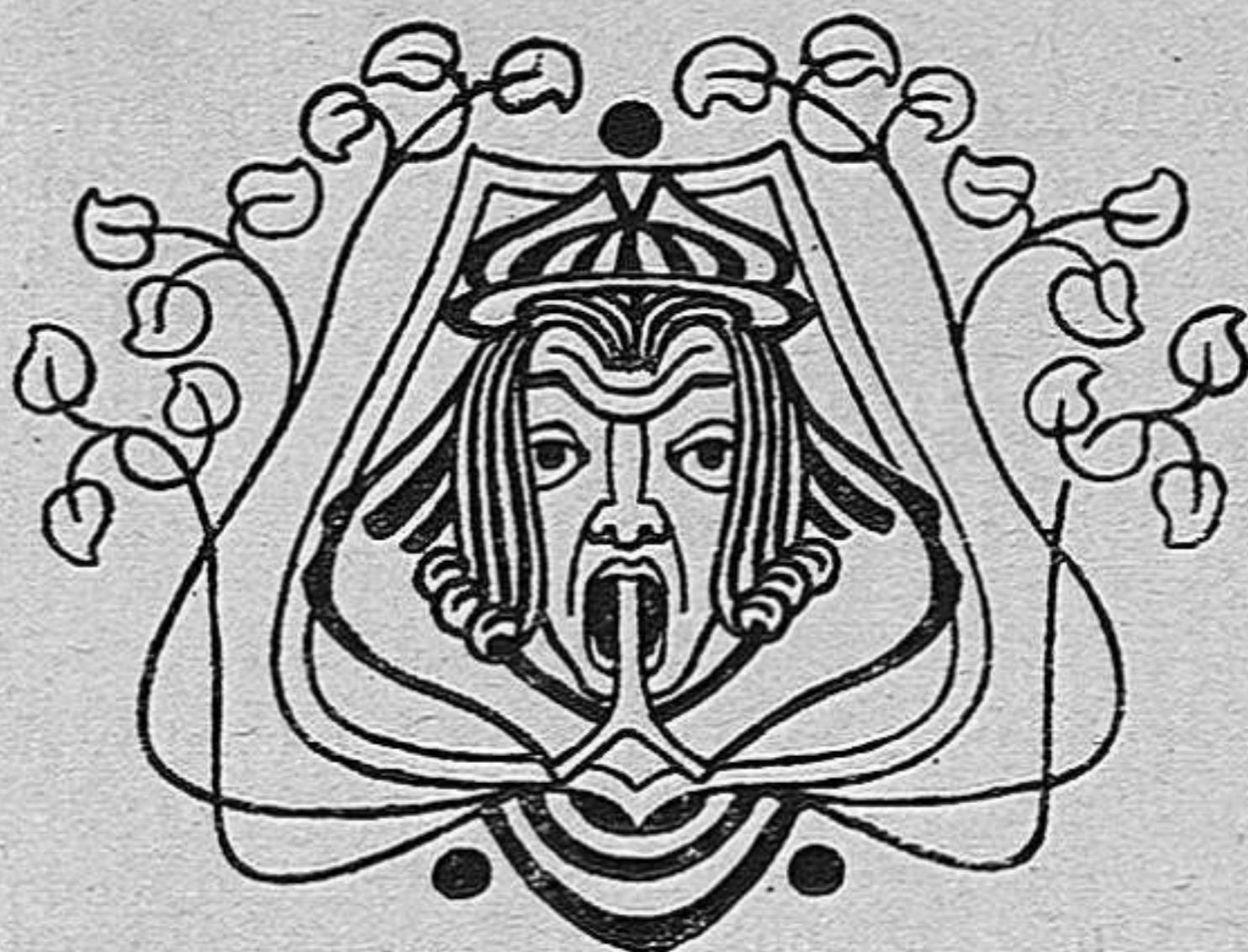
Encara hi ha fulies seques
y ja treu flors l' ametller;
les de les branques més altes
veuen mont enllà la neu
y la guaiten arraulides
com les aus a l' esparver.
Semblants a flames disperses
entremitx del fullàm vert,
fan cap les rojes taronges,
escarnidores del fret.
El mar remorós recula
emportat pe 'l corriment;
les platjes resten més amples,
les puntes se n' entren més
y les algues tremoloses
sobre l' aiga van isquent.
Pe 'l demunt la sorra humida
raja l' ignorada dèu
que sota l' aiga salada
tot l' any migra tristament,
esperant la deslliuransa
de les mimbes del Janer.
Oh dolsa font amagada
quan més ens crema la set!

Quina calma enganyadora!
Es el repòs del ivern
cansat de la fera lluita
qu' am la tardor sostingué.
El sol ja enardeix els joves,
si dòn escalf als vellets;
se sent la flaira que brolla,
s' aparien els aucells
y el mar y la terra posen
ses llevors en moviment.
Fa la llum més llarga via
y el jorn s' aixampla rialler
com musica que s' acosta,
com un infantó que creix.
La terra fins are nua
se cobreix amb un mantell
d' herba tendra, tot just nada,
d' un color brillant y fresc.

Una blavor tota nova
ompla la volta del cel,
y tan transparent es l' aire
que lo lluny pareix proper
y en lo cim de les montanyes
fins una mata s' hi veu.
Es una alegria freda
com el somriure d' un vell;
si d' un cantó de les tristes
branques la brotada empeny,
de l' altre nodreix el gebre
que mata lo que floreix.
La claror cau més dessobre
com la pluja del bon temps,
y renaixen els desitjos
que en els cors eren dorments
al temps que les serps com nsen
a remoure son cos ert.

Es una ratxa d' aromes
que s' exala de tot l' erm,
es una alenada tebia
que penetra dins del fret,
barreja d' esgarrifances
y febrós estremiment
que fereix y qu' amanyaga,
que dòn vida y mort ensemps,
apressant el cor dels joves
y parant el cor dels vells.

FREDERIC RAHOLA

Garba

Per circumstancies especialíssimes en que s'ha trovat un dels nostres redactors, hem tingut de retrassar la sortida d'aquet número.

***

Per deferencia al nostre eminent amic En Jaume Brossa, no hem modificat l'ortografia emplejada per ell, o sia la de «L' Avenç», en son article sobre l' Ernest Vendrell.

***

S. Albert, el nostre col·laborador, —home de lletres, home de ciencia y, sobre tot, home de vida— està fent, a St. Feliu de Guixols, una tasca educativa ben lloable. Desde la tribuna del «Centre Instructiu Obrer» y de la «Joventut Federalista» ha parlat als obrers dels drames de l'Ibsen y de llur simbolisme y transcendencia. Fins are porta donades, además de conferencies científiques, quatre conferencies sobre *Un enemic del poble*, *Espectres*, *El constructor Solness* y *Rosmersholm*, qu' es la darrera. A n' aquestes en seguiràn d' altres: la primera d' elles versarà sobre *L' Ànec selvatje*.

L' Albert es un home qui ha assolit altes cimes del pensament: per ell les paraules de Stirner, de Nietzsche y d' Ibsen s' han fet llum que l' ha penetrat en lo més fons de son esser. Y, plè d' ella, surt pel mon, obrint ferides en el cor dels homes, ensenyant-los a fer-se superiors al Dolor y a la Mort.

Nosaltres ens limitèm avui a assenyalar aquet fet: el d' un home que té una paraula prestigiosa y en fa ofrena a un public comprensiu, que sab reconcentrar-se en sí meteix, combregant am goig en la comunió de les idees, inquiet de saver, creient qu' es am voluntat d' aprendre y no de cap altre manera qu' un se superiorisa y redimeix.

***

Nostre dilectíssim company August d' Alzina, aplegats ja tots els materials que necessitava pera la seva tasca, està escriguent un llibre, que sens dubte atraurà poderosament l'

atenció dels savants y dels indoctes, y que 's titularà *Els heterodoxes geronins* (contribució a l' estudi de l' heretgia a Catalunya en el segle XX).

En el susdit llibre es proposa son autor posar a llum de crítica, certs versos y escrits de literats ortodoxes geronins, demostrant que han incorregut en greu mancamment d' heterodoxia. També demostrarà la ortodoxia d' alguns escriptors heterodoxes d'aquesta ciutat.

Aquesta obra d' exploració religiosa augmentarà l' anomenada del desconegut literat August d' Alzina.

***

Gentileses. En tenim plè el calaix d' un vell moble amb incrustacions de laques y d' ivori. Totes aquestes «gentileses» esperen sortir a llum com una volior de blancs coloms. Anyoren l' atzur...

N' hi ha: a unes belles llegidores de LLETRES; a la pudorosa dameta qui s' ha vestit de llarc; a les xamoses carniceres; a les adorables drogueres qui amen les sardanes; a una bella inconeguda d' ulls clars; a la castellana qui llegeix els fulls de la Vida... den Rusiñol; a la aristocràtica C., qui té sang blava y somnis rosats; a la forta O., qui porta una cinta vermella sobre la blancor de son coll opulent; a la herdica M., discreta y enginyosa, dama de Corts d' Amor de la Edat Mitja... Sense oblidar-nos de la admirable E., qui passa altívola, amb un gest de suprèm menyspreu, mentres nosaltres la esguardèm encantats, trevallant mentalment un sonet en que, *ben nostra* y tota entera, la *tencarem* per sempre, com en un medalló d' artista antic.

***

Essent molts els suscriptors de LLETRES que 'ns han mostrat desitjos de tenir el primer número pera la colecció, y no quedant-ne un sol exemplar, hem decidit, si el públic continúa corresponent-nos com fins are, fer-ne una segona tirada, pera complaure a tots.

Oportunament ho anunciarem, a fi de servir els exemplars que s' ens demanin.